Williamas SCHMALSTIEGAS

PROFESORIAUS ANTANO SALIO ATMINIMUI

Aš nuoširdžiai gailiuosi, kad šiandien negaliu būti su jumis, tačiau esu dėkingas savo geram draugui ir kolegai Algirdui Sabaliauskui už vertimą į lietuvių kalbą trumpų atsiminimų apie vieną iš mano mylimų profesorių*. Kadangi netrukus bus konferencija, skirta profesoriaus Jono Kazlausko atminimui, šį tą pasakysiu ir apie jį.

Mano pirmieji realūs kontaktai su lietuvių kultūra prasidėjo 1950 metų rudenį, kai aš kaip aspirantas įstojau į Pensilvanijos universitetą (University of Pennsylvania). Pirmojo semestro metu mano profesoriai buvo Alfredas Sennas (Slavų filologijos seminaras), Vincas Krėvė-Mickevičius (rusų kalba (Russian conversation and composition), tarybinė rusų literatūra), Franzas Rosenthalis (arabų kalba), Carltonas Coonas (antropologija) ir Antanas Salys (bulgarų kalba). Kadangi anais laikais slavų kalbų skyriai buvo maži, kiekvienas fakulteto narys turėjo atlikti daugybę uždavinių. Todėl prof. A. Salys dėstė dabartinės bulgarų kalbos kursą. Šiame kurse mes naudojomės žymaus rusų slavisto S. B. Bernšteino "Грамматика болгарского языка".

Į Pensilvanijos universitetą prof. A. Salys atvyko po Antrojo pasaulinio karo, pakviestas prof. A. Senno, kuris penktojo dešimtmečio pabaigoje buvo įpareigotas įkurti Slavų kalbų skyrių. Be savo buvusio studento A. Salio, A. Sennas taip pat pakvietė V. Krėvę-Mickevičių ir Praną Skardžių, tačiau būta gandų, jog šis atsisakė, nes nenorėjęs dirbti su A. Sennu. Pirmasis įspūdis, kurį man padarė A. Salys, buvo teigiamas.

Profesorius buvo nepaprastai rūpestingas ir kruopštus. Jis mums, studentams, davė ne tik gerus bulgarų kalbos, bet ir bendrosios kalbotyros pagrindus. Kalbėjo jis gana lėtai, bet garsiai ir aiškiai. Nors jo anglų kalba buvo su nežymiu akcentu, niekam nebuvo keblumų jį suprasti. (Kitaip buvo su V. Krėve-Mickevičium, kurio aš iš tikrųjų niekad negirdėjau kalbant angliškai. Kadangi pirmaisiais mano metais Pensilvanijos universitete lietuvių kalbos aš nemokėjau, su V. Krėve-Mickevičium visada kalbėjau rusiškai. Prof. V. Krėvė-Mickevičius labai gerai mokėjo lotynų kalbą ir turbūt galėjo lengvai skaityti angliškai, bet man susidarė įspūdis, kad kalbėti angliškai jam buvę nepaprastai sunku.)

Prof. A. Salys atrodė visada gerai nusiteikęs ir draugiškas, pasiruošęs

* Šio straipsnio variantas anglų kalba: Schmalstieg W. R. To the memory of Professor Antanas Salys // Lituanus, 1992. V. 38, № 3. P. 58–68.

skirti be galo daug laiko aiškindamas mums, negudriems amerikiečių studentams, visokius gramatikos ar apskritai lingvistikos dalykus. Man atrodė, jog tai buvo žmogus su šypsena veide. Antrame semestre studijavau daugelį dalykų, kuriuos buvau pradėjęs pirmajame, bet vietoje tarybinės rusų literatūros aš klausiau V. Krėvės-Mickevičiaus senosios rusų literatūros kurso. (Jame V. Krėvė-Mickevičius stengėsi išaiškinti viduramžių rusų epo, "Sakmės apie Igorio žygį", painumus). Vietoje antropologijos pas prof. A. Salį pradėjau studijuoti prūsų kalbą — savo pirmąją baltų kalbą. Pensilvanijos universiteto knygynui kažkaip pavyko gauti keletą J. Endzelyno "Altpreussische Grammatik" (Ryga, 1944) egzempliorių. Šia gramatika naudojomės kaip vadovėliu. Aš dar tebeturiu egzempliorių, kurį tada nusipirkau. Antrajame viršelio puslapyje parašyta: Auflage 1000. Dabar tai turėtų būti bibliografinė retenybė.

Mūsų grupėje buvo tik penki ar šeši studentai, bet prisimenu tiktai du — kažkokį Williamą Gibboną, vietinį amerikietį, kaip ir aš, ir Antaną Klimą, kurį sutikau 1950 metais ir su kuriuo nuo to laiko esame draugai. Tikriausiai prof. A. Saliui buvo sunku aiškinti elementarią baltų filologiją per prūsų kalbą. Tačiau galų gale, matyt, jam tai pavyko, nes vieną kartą pasakė manąs, kad aš pradedu suprasti, ką jis mėginąs perteikti. Visada uoliai mokiausi ir gaudavau pakankamai gerus pažymius, bet niekas man nebuvo lengva ir dažnai iš karto nesuprasdavau paskaitos esmės.

Po vienerių metų studijų Pensilvanijos universitete 1951 metų rudenį perėjau į Kolumbijos universitetą, kur studijavau pas garsų prancūzų kalbininką André Martinet. 1952 metų pavasarį buvau pašauktas į karinę tarnybą ir tiktai 1954 metų rudenį galėjau sugrįžti į Pensilvanijos universitetą.

Tuojau pradėjau lankyti prof. A. Salio lietuvių, lenkų ir senosios slavų kalbos kursus. 1954—55 metais lietuvių kalbos kurso klausė keturi studentai, tarp jų buvo geras mano draugas Samuelis Levinas, dabar gerai žinomas anglų lingvistikos profesorius Niujorke. Tais akademiniais metais apie trečią valandą po pietų S. Levinas, Kostas Ostrauskas (kartais taip pat Vincas Maciūnas) ir aš dažnai susitikdavome Pensilvanijos universiteto bibliotekos prieškambaryje pasišnekučiuoti. Mūsų trijulė, t.y. S. Levinas, K. Ostrauskas ir aš, pasivadino Lietuvos patriotų klubu, kurio šūkis — "Čikaga šiandien — pasaulis rytoj".

Mūsų lietuvių kalbos vadovėlis buvo parašytas vien lietuviškai, ir mes daugiausia juo naudodavomės mokydamiesi paradigmas, kadangi išsamaus lietuvių kalbos vadovėlio anglų kalba nebuvo. Man rodos, vadovėlis buvo parašytas kunigo J. Starkaus, bet nesu tikras, nes nežinau, kur tas vadovėlis dabar yra.

Prof. A. Salys suprato lietuvių kalbos gramatikos sunkumus angliškai kalbantiems studentams, todėl jis daugumą gramatikos dalykų išversdavo mums pratybų metu. Manau, kad mes visi čia gavome gerus lietuvių kalbos gramatikos pagrindus, nors prof. A. Salys neteikė dėmesio šnekamajai kalbai. Jis taisydavo mūsų rašto darbus greitai ir rūpestingai, tarsi niekada nepavargdamas nurodydavo elementarias mūsų klaidas. Tąsyk mes skaitėme minеografuotus lietuviškus tekstus, kurių dalis galiausiai buvo išspausdinta kaip antrasis prof. A. Senno "Handbuch der litauischen Sprache" (Heidelberg,

1957) tomas. Iš perspausdinto šios knygos egzemplioriaus K. Ostrauskas įkalbėjo į mano magnetofoną Lazdynų Pelėdos "Piršlybas", kurių aš atsidėjęs daugelį kartų klausiau mėgindamas pramokti šnekamosios kalbos. Iš šio kurso S. Levinas ypač gerai atsimena pasakymą "Aklam kelio neparodysi" (dabar A. Senno Handbuch II, 19) ir, kada tik susitinku S. Leviną, jis man šį posakį kartoja. Bijau, ar tik jis nepagalvoja, kad šis priežodis taikytinas man. (Samuelio Levino, anglų kalbotyros specialisto, nereikėtų painioti su Jules Levinu, baltistu).

Senosios slavų ir lenkų kalbos kursus prof. A. Salys dėstė taip pat metodiškai rūpestingai kaip ir kitus kursus, tačiau dėstydamas vadovavosi amerikiečių praktika ir leido studentams bet kuriuo metu jį pertraukti savo klausimais. Studentas vieną kartą jo paklausė, kaip jis išmokęs lenkų kalbą. A. Salys atsakė, jog klausydamas radijo laidų, kai dar gyveno Lietuvoje.

Blogos nuotaikos prof. A. Salį mačiau tik vieną kartą, kai policininkas jį nubaudė už ne vietoje pastatytą mašiną, — visame kvartale nubaustas buvo tik jis vienas, nors kitų mašinos taip pat stovėjo neleistinoje vietoje.

Iš pradžių prof. A. Salys turėjo būti mano disertacijos vadovas, bet dėl kažkokių administracinių problemų buvo nutarta, jog man vadovaus prof. A. Sennas. Aš dažnai eidavau pas prof. A. Salį pagalbos ir abu, A. Sennas ir A. Salys, dalyvavo mano baigiamuosiuose doktorantūros egzaminuose. Galite įsivaizduoti mano sutrikimą, kai iškilo lietuvių kalbos žodžio *kùnigas* problema. Prof. A. Sennas tvirtino, kad šiame žodyje po antrojo balsio nosinio elemento niekada nėra buvę, t.y. niekada nebūta **kuningas* ar panašiai, tačiau A. Salys manė priešingai. Egzamino metu paklausta mano nuomonės. Nenorėdamas palaikyti vienos kurios pusės, atsakiau, jog galima kai ką pasakyti ir vieno, ir kito požiūrio naudai.

1956 metais, gavęs doktoratą, išvykau dirbti į Kentukio universitetą (University of Kentucky) Leksintone (Lexinton). Vis dar palaikiau ryšius su prof. A. Saliu ir palikęs Pensilvaniją. Dabar pasiūlė jam padedant į anglų kalbą išversti J. Endzelyno "Baltu valodu skaņas un formas". Profesorius manė, jog galėtume pridėti kai kurias lietuvių kalbos paradigmas, ir tada ši knyga taip pat būtų tinkama lietuvių kalbos kursui, kuriam trūko vadovėlio anglų kalba. Jis surado man lietuvišką vertimą "Baltų kalbų garsai ir formos", iš pradžių parengtą vadovaujant Jonui Kazlauskui, ir aš pradėjau šį projektą. Galiausiai A. Salys nuo šio darbo pasitraukė ir baigiau jį su latvių kalbininko Benjaminio Jėgerio pagalba. Šis darbas tęsėsi ilgai ir pagaliau buvo išspausdintas 1971 metais antrašte "Jānis Endzelīns' Comparative Phonology and Morphology of the Baltic Languages" (The Hague, Paris: Mouton).

Prof. A. Saliui rašydavau reguliariai ir turėjau galimybę gana dažnai jį matyti, ypač po to, kai sugrįžau atgal į Pensilvaniją ir dėsčiau iš pradžių Lafaeto koledže (Lafayette College) Istone (Easton), o vėliau Pensilvanijos valstijos universitete (The Pennsylvania State University), kur aš laikausi ir šiuo metu. Jis man patarinėjo ir skolino knygas iš asmeninės bibliotekos, kai rašiau straipsnį "Lithuanian" (p. 287—300) Thomo A. Sebeoko redaguotai knygai "Current Trends in Linguistics" (1963), The Hague: Mouton). Tuo metu nė vienas iš mūsų nežinojo, ką žymi inicialas *A.* prie *Sabaliauskas.* Prof. A. Salys sakė manąs, kad čia gali būti *Albinas.* Taip mūsų geras draugas

Algirdas Sabaliauskas šiame straipsnyje tapo *Albinu.*

Vartydamas popierių aplankus, aptikau, jog turiu apie tuziną prof. A. Salio laiškų, rašytų nuo 1966 metų iki 1972 kovo 27-tos. Jis visada buvo suinteresuotas, jeigu galima, padėti lietuvių kalbininkams keliauti. 1966 metų gruodžio 30 dienos laiške jis rašė: "Nei Kazlauskas, nei Mažiulis negali "nosies iškišti" užsienin [...] Man tik keista, kad rektorius Kubilius per Vilniaus univ. mokslo metų pradžios iškilmes [...] suminėjo kaip tikrus faktus, kad Kazlauskas ir Mažiulis vyksta į JAV ir Prancūziją. Matyt, rektorius čia politikavo. Neturėdamas Maskvos sutikimo, viską viešai paskelbė ir išgarsino, kad Maskvai paskui būtų nepatogu neišleisti. O neišleidimas vėl dar parodytų Maskvos kvailą užsispyrimą ir nepasitikėjimą net oficialiais partijos nariais (abu Kazlauskas ir Mažiulis yra partijos nariai ir bus įstoję greičiausia karjeros sumetimais). Jei vis tiek neišleis, visi Vilniuje apie tai daug kalbės ir keiks "ruskius".

Turėčiau čia pridurti, jog nei prof. A. Salys, nei aš nemanėme, kad yra kas nors peiktina būti partijos nariu. Mums atrodė, jog tiesiog yra gyvenimo faktas, kad bet kas, kas nori Tarybų Sąjungoje palaikyti gyvą lietuvių kultūrą, turi daugiau šansų tai daryti būdamas partijos nariu. Prisimenu, jog aštuntajame dešimtmetyje mėginau skatinti kai kuriuos savo draugus lietuvius tapti partijos nariais. Antra vertus, negalvokite, jog aš kada nors buvau komunistas ar pritariau komunistų pažiūroms. Manau, kad daugelis mano kolegų Pensilvanijos valstijos universitete laiko mane itin konservatyviu.

1968 metų balandžio 5—6 d. Pensilvanijos valstijos universitete įvyko baltų kalbotyros konferencija, pati pirmoji Šiaurės Amerikos žemyne. Pakviečiau daugybę žymių pranešėjų: Antaną Klimą, Leonardą Dambriūną, Gordoną B. Fordą, Ericą P. Hampą, B. Jėgerį, Alfredą Senną, Calvertą Watkinsą, Warreną Cowgillą, Valdį Zepą, Henningą Anderseną, Jamesą W. Marchandą, Josephą Lelį, Davidą Robinsoną, Joną Kazlauską, Vytautą Mažiulį ir Antaną Salį. Visi pakviestieji atvyko, išskyrus D. Robinsoną (kurio nebuvo tuo metu JAV) ir J. Kazlauską bei V. Mažiulį, kurie negavo leidimo keliauti į Jungtines Amerikos Valstijas. A. Salys skaitė pranešimą "Keletas pastabų dėl lietuvių kalbos tarmių raidos", bet, deja, nepateikė spaudai, todėl jo ir nėra knygoje "Baltic Linguistics" (University Park and London, The Pensylvania State University Press, 1970), knygoje, kuri buvo dedikuota Alfredui Sennui ir kurį pratarmėje pavadinom Jungtinių Amerikos Valstijų baltistikos Nestoru. Tačiau, antra vertus, buvome laimingi galėdami čia išspausdinti J. Kazlausko straipsnį "Dėl baltų-slavų daugiskaitos ir dviskaitos naudininko" ("On the Balto-Slavic Dative Plural and Dual", p. 87—91). Keletas kitų straipsnių, neskaitytų konferencijoje, taip pat buvo įtraukti į šią knygą. Vėliau džiaugėmės sulaukę labai palankios V. Mažiulio recenzijos.

Pastebėjau, kad prof. A. Salio ranka man rašyti laiškai yra lietuvių kalba, o spausdinti mašinėle — anglų kalba. Tai aiškintina tuo, jog Pensilvanijos universiteto skyriaus sekretorė spausdindavo jo angliškus laiškus, o lietuviškų laiškų nespausdindavo. Prieš mano pirmąją kelionę į Lietuvą jis rašė angliškai (1968 rugpjūčio 2 d.): "Manau, jog sutiksite daugelį mano ankstesnių kolegų ir studentų, pavyzdžiui, J. Balčikonį, J. Kruopą, K. Ulvydą, J. Senkų ir daug kitų. Perduokite mano sveikinimus. Perduokite mano linkėjimus ir Instituto

direktoriui K. Korsakui".

Aš buvau parašęs A. Saliui apie J. Kazlausko knygą ir jis atsakė 1968 m. rugpjūčio 9 d. laiške (angliškai): "Kazlausko knyga yra labai įdomi ir skatinanti. Aš visiškai sutinku su jo tyrimo metodika: pirmutinis filologo uždavinys turi būti aiškinti formas remiantis vidine kalbos raida ir tiktai tada daryti išvadas, susijusias su baltų ar apskritai indoeuropiečių kalbomis.

Tačiau knygos pavadinimas yra klaidinantis ir neteisingas. Turėtų būti "Lietuvių kalbos istorinės gramatikos klausimai" arba kaip vokiečiai sakytų "Beiträge..." Darbas iš tikrųjų yra filologijos daktaro disertacija. Jis apgynė ją šį pavasarį, ir Tarybų Sąjungoje daktaro disertacija yra labai reikšminga atlyginimui. Klaidinantis pavadinimas iš tikrųjų yra įspūdingesnis negu "Klausimai", ir galbūt tai buvo svarbiau J. Kazlausko karjerai".

Buvau nusiuntęs prof. A. Saliui gana neraštingo 1970 metų kovo 10 dienos laiško kopiją. Šį laišką tuometiniam Pensilvanijos valstijos universiteto vicerektoriui profesoriui Pauliui Althouse'ui siuntė L. Bažanovas. Jame rašoma: "Ryšium su akademiniu apkrovimu (**академической загруженностью**) Vilniaus valstybiniame universiteto profesorius Jonas Kozlauskas (sic!) negalės artimiausioje ateityje atvykti į Pensilvanijos valstijos universitetą skaityti lietuvių kalbos kurso paskaitų. Su pagarba L. Bažanovas, TSRS Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos užsienio ryšių valdybos viršininkas".

Gavęs šio laiško kopiją, profesorius A. Salys 1970 m. kovo 30 dienos laiške rašė: "Išvada: Rektoriui Kubiliui nepasisekė pralaužti Maskvos "plieninės" uždangos. Ir, žinoma, kakta sienos nepramuši. Tik gerai, kad Maskva, pagaliau, atsakė. Tas posakis **в ближайшем** (!) **будущем** lyg leistų spėti, kad vėliau gal kas ir išeis. Ar bent tik taip bando guosti Jus nusivylus."

1970 m. balandžio 10 dienos laiške A. Salys rašė: "Dėl Bažanovo laiško galvos sau nesukite. Galite pasiimti ir nuvežti Kazlauskui parodyti (patį originalą!). Galite ir dabar laiške apgailestauti, kad Bažanovas Jums pranešė, kad Kazlauskas taip Vilniuje "perkrautas" darbu. Patarkite, kad saugotų sveikatą ir nepersidirbtų, nes gerų kalbininkų juk tiek maža".

Prof. A. Salys padėjo pasiruošti mano pirmajam apsilankymui Lietuvoje 1968 metais, o vėliau 1970 m. birželio 1 dienos laiške prašė manęs paimti keletą nelegalių knygų prof. K. Korsakui. Tuo metu aš buvau naujokas, neturėjęs reikalų su tarybine muitine, ir labai nerimavau, bet kadangi buvau prof. A. Salio mokinys, jaučiau pareigą tai atlikti. Taigi pakišau lagamine šias knygas po kažkokiomis angliškomis knygomis. Nusileidus Šeremetjevo aerodrome, mane apėmė tikra panika, kai muitinės pareigūnas, tikrindamas mano lagaminą, paėmė lietuviškas knygas ir jas žiūrinėjo. Man atrodo, jog jis manė, kad šios knygos buvo angliškos, nes jų rašmenys buvo lotyniški. Paskui jis pažvelgė man tiesiai į akis ir paklausė: **"Есть у вас книги на русском языке?"** Aš galėjau nemeluodamas atsakyti: **"У меня нет никаких книг на русском языке"**. Vėliau visiškai įpratau gabenti nelegalias lietuviškas knygas į Tarybų Sąjungą ir man rodėsi, jog aš bent maža dalele tęsiau kilnias senųjų Lietuvos knygnešių tradicijas. Prof. A. Salys taip pat man davė nuvežti giminaičio sūnui JAV karinio lėktuvo žaislinį modelį (Sabre Jet airplane). Dėl jo aš taip pat jaudinausi, nes maniau, jog ir tokio žaislo vaizdas gali sutrikdyti tarybinės muitinės pareigūnus. Pagaliau aš ryžausi kompro-

misui, nuimdamas JAV karinio laivyno emblemą, kuri rodė, jog žaislas tikrai buvo karinio lėktuvo modelis.

Vėliau be kliūčių pro tarybinę muitinę pernešiau keletą paties prof. A. Salio rinktinių raštų tomų. Net savo dukrą Roxaną verbavau šiam kilniam darbui. 1986 metais nei ji, nei tarybinis muitinės pareigūnas, tikrindamas jos bagažą, nesuvokė, kur buvo išleistas A. Salio "Raštų" III tomas, nors net viršelyje buvo aiškiai nurodyta *Roma*. Laimė, nei Roxana, nei muitinės pareigūnas nebuvo dideli poliglotai, ir po pasikalbėjimo šlubčiojančia anglų kalba jai buvo leista pasiimti knygą ir pagaliau pristatyti į Vilnių.

Minėtame 1970 metų birželio 1 dienos laiške prof. A. Salys, be to, rašė: "Man net nesmagu užsikarti Jums su tuo siuntiniu. Bet gal kada vėl lankydamasis Lietuvoje (maždaug po poros metų) galėsiu Jums ką nuvežti".

Prof. A. Salys minėjo, jog gavęs, nors gana pavėluotai, kvietimą į Vilniuje 1970 metais įvyksiančią baltistų konferenciją. Jis įtarė, jog skyriaus sekretorė buvo jį kažkur užmetusi. Rašė, kad prof. J. Kazlauskas kviečia jį į tą pačią konferenciją. Aš buvau prašytas jam labai padėkoti. Tačiau prof. A. Salio kišenė neleido jam kiekvienais metais skraidyti į Lietuvą. Rašė, jog teks palaukti, pasitaupyti kelionei vėlesniam laikui. Visais reikalais man netrukus parašysiąs. Be to, prašė manęs perduoti jiems (Kazlausko šeimai) geriausius linkėjimus: jie abu tokie malonūs, paprasti, širdingi. Jeigu man pavyktų juos vienu ar kitu būdu atsikviesti Amerikon, — rašė jis, — pasakykite, kad pas mus jie bus mieli svečiai. Toliau rašė, kad K. Korsakas savo Institutą valdo labai "tvirta ranka". "Jei ko Jums reikės, kreipkitės stačiai į jį".

Po prof. J. Kazlausko mirties aš gavau laišką (1970. XII. 28), kuriame prof. A. Salys rašė: "Kazlausko laidotuvių kalbėtojų sąrašas ypatingas[...] Nebuvo rektoriaus Kubiliaus nei Korsako, taip pat nė vieno ruso, kur dirba lituanistikos srityje (o jų juk yra keletas) [..] Juk ir apskritai Kazlausko mirtis norėta negirdomis praleisti. Tik, matyti, kaip gandai ėmė plisti, nebegalėjo tylėti, ir "Tiesa" XII. 4. paskelbė tą sufabrikuotą mirties versiją. Taigi, tylėjo ištisus du mėnesius".

Aš prof. A. Saliui nusiunčiau nekrologą, kurį buvau parašęs žurnalui "General Linguistics". Dėl jo jis rašė: "Nemanau, kad Jūsų nekrologinis straipsnis yra patenkinamas. Susidaro įspūdis, kad Jūs tikite "Tiesos" paskelbta mirties versija. Tai būtų vanduo ant sovietų malūno. Jie sakytų, amerikiečiai priima už tikrą pinigą mirties oficialiąją versiją, tik "buržuaziniai nacionalistai" skelbia šmeižtus ir prasimanymus".

Vėlesniame, 1972 metų kovo 11 dienos, laiške dėkojo man už žodyną "Lithuanian-English Glossary of Linguistic Terminology" (Dept. of Slavic Languages, The Pennsylvania State University, 1971), kurį prof. A. Klimas ir aš parengėme. Prof. A. Salys rado jame nemaža ir klaidų, tarp jų ir žodžio *priedzūkis* ('person living close to the Dzukish dialect area') reikšmės pateikimą. Paaiškino, jog tai ne žmogus, gyvenantis arti dzūkų, bet arti jų esanti vieta.

Man teko aplankyti prof. A. Salį gal savaitė prieš jo mirtį Pensilvanijos universiteto ligoninėje. Tąkart aš buvau atsinešęs visą paketą laiškų, kuriuos neseniai buvau gavęs iš įvairių lietuvių kalbininkų — A. Sabaliausko, Z. Zinkevičiaus, V. Mažiulio, J. Palionio, S. Karaliūno ir daugelio kitų. Jis skaitė

visus šiuos laiškus susidomėjęs, bet mačiau, jog jis pavargsta ir nori pailsėti, todėl ilgai neužtrukau. Nors tėvynės netektis jam buvo sunki, jis niekada nesiskundė. Man susidarė tada įspūdis, jog jis jaučia artėjančią mirtį, bet savo gyvenimu buvo patenkintas. Jam, kaip mokytojui, mokslininkui, autoriui ir lietuvių kultūros darbininkui, pavyko tiek daug nuveikti.

Iš anglų kalbos vertė
A. Sabaliauskas